

ÎN SLUJBA IDEALULUI NAȚIONAL: DEMERSURI ALE PARTIDELOR ISTORICE ȘI ALE EXILULUI CU PRIVIRE LA FRONTIERA RĂSĂRITEANĂ ÎN PERIOADA CONFERINȚEI DE PACE DE LA PARIS DIN 1946

Marian-Alin Dudoï¹
marianalindudoï@yahoo.com

«Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri:
„[...]Trebuie să ne întrebăm: pe cine reprezintă
domnul Gafencu la Paris? De ce să ne ascundem după degete?»
Ștefan Voitec, ministrul Instrucțiunii Publice:
„Reprezintă Bădăcinul”²»³

Keywords: *Constantin I.C. Brătianu, Cold War, Communism, Foreign Policy, Grigore Gafencu, Iuliu Maniu, Romania.*

Abstract: *The purpose of the study (Serving National Ideal: Steps made by the Historical Parties and the Exile concerning the Eastern Border during the Peace Conference from Paris in 1946) is to analyse the reactions of the historical Romanian parties and Romanian immigrants in the matter of the Eastern Romanian territories re-annexed by the USSR. The aftermath of World War II, took place the Peace Conference from Paris in 1946, where the victors discussed and proposed the peace treaties with five defeated countries, Romania included. Romania was under the rule of the Groza's Government, a puppet Government imposed by the Soviets, and had no objection towards the annexation.*

The immigrants' efforts that the Peace Conference should deny the Soviet Union's policy to keep these territories failed as the Soviet Union was granted, as a Great Power, the right of veto.

La Conferința de Pace de la Paris din 1946 s-a aflat, în paralel cu delegația trimisă de guvernul Groza, un grup de foști miniștri de externe și diplomați – Grigore Gafencu, Alexandru Cretzianu, Constantin Vișoianu, Grigore Niculescu-Buzești, Viorel Virgil Tilea, Nicolae Petrescu-Comnen, Nicolae Caranfil etc –, care au menținut o legătură strânsă cu liderii opoziției din țară, îndeosebi cu Iuliu Maniu și Constantin I.C. (Dinu) Brătianu, au înaintat memorii, note și scrisori, au acordat interviuri, au publicat articole în presa occidentală și au avut de regulă puncte de

¹ **Marian-Alin Dudoï**, doctor în istorie, Școala Gimnazială din orașul Segarcea (jud. Dolj).

² Sat din județul Sălaj, în care s-a născut și unde și-a petrecut o mare parte din viață Iuliu Maniu.

³ *România* 1996a, doc. 80, Declarațiile făcute în Consiliul de Miniștri din 23.09.1946 de ministrul Emil Hațieganu, în numele Partidului Național-Țărănesc (Maniu), și de Mihail Romniceanu, în numele Partidului Național-Liberal (Brătianu), privind activitatea delegației guvernamentale române în timpul Conferinței de Pace de la Paris și luările de atitudine ale altor miniștri, p. 342.

vedere asemănătoare cu delegația guvernamentală⁴. Obiectivele emigrației politice, adoptate cu prilejul întrunirii de la Geneva din 10-11 iulie 1946, se refereau la organizarea și îndrumarea românilor din exil, informarea lumii occidentale cu privire la adevărata stare de fapt din România și apărarea, fără a avea statutul de delegație oficială, a cauzei naționale la Conferința de Pace⁵. *Cele mai importante divergențe avute cu delegația guvernamentală au fost reprezentate de problema datoriilor de război față de URSS, retragerea trupelor sovietice și problema Basarabiei, a Bucovinei de nord și a ținutului Herței – ultima solicitare reprezentând un subiect de-a dreptul inexistent pentru delegația guvernamentală. Activitatea paralelă manifestată de emigrația politică, în numele acesteia și al opoziției reprezentate de partidele istorice, la Conferința de Pace a reprezentat un caz unic pentru țările est-europene, fapt pentru care a fost felicitată de emigrațiile politice și reprezentanții partidelor anticomuniste din Europa de est [n. n.]*⁶. Activitatea exilului s-a bucurat de susținerea unanimă a membrilor săi astfel încât, cu ocazia prezentării memoriului din 6 august la Secretariatul Conferinței de la palatul parizian Luxembourg, delegația guvernamentală română și delegația sovietică au protestat în privința depunerii memoriului, însă delegatul francez a replicat că „în Franța este liber oricare să se manifeste cum crede și cum înțelege”; conform unei note interne a serviciilor de informații românești (subordonate guvernului Groza) pentru a demonstra caracterul de reprezentare a națiunii române, delegația exilului a sosit în piața palatului Luxemburg cu o sută de mașini, „încât a provocat mare surpriză”⁷.

Conform articolului 4 din Convenția de Armistițiu dintre România și Națiunile Unite, semnată la Moscova în 12/13 septembrie 1944, granița româno-sovietică redevenea la forma stabilită în urma „înțelegerii” româno-sovietice din 28 iunie 1940 (sic!)⁸.

În principal, activitatea emigrației politice la Conferința de Pace a constatat în memoriul *România în fața Conferinței Păcii*, depus la Secretariatul Conferinței la 6 august în limbile franceză și engleză prin care erau prezentate solicitări în vederea respectării Convenției de Armistițiu din 12/13 septembrie 1944, un memoriu suplimentar adus la cunoștința delegațiilor participante în 17 august, adnotări pe marginea articolelor din proiectul de Tratat de Pace cu România și un memoriu final intitulat *Observațiuni cu privire la proiectul de Tratat de Pace cu România*, depus la Secretariatul Conferinței în 9 octombrie în limbile engleză și franceză,

⁴ Lache 2007a, p. 239; Ciachir 1998, p. 339-340; Scurtu 1995, p. 129.

⁵ Calafeteanu 2003, p. 349; Calafeteanu 2000, doc. 1, Hotărârea întâlnirii unor fruntași ai exilului românesc, întruniți la Geneva, în zilele de 10-11 iulie 1946, p. 77-78.

⁶ Gafencu 2000, doc. 14, Scrisoare a lui Grigore Gafencu către Dinu Brătianu (trimisă de la Geneva, datată 8.09.1946), p. 151 („reprezentanții opoziției majoritare din țări vecine – Serbia, Polonia, Bulgaria, Finlanda, chiar Ungaria –, ne-au spus cât de bine a făcut România, că prin acțiunea noastră – singura acțiune independentă de acest fel – a arătat cât de strâns este Răsăritul european de o ordine europeană generală, legată de valorile civilizației europene”); Scurtu 1995, p. 129.

⁷ *Cartea albă a Securității*, I 1997, doc. 241, Notă din 24.09.1946, p. 323.

⁸ Ciachir 1996, p. 320.

prin care au fost aduse la cunoștința Conferinței nedrepățile suferite de România începând cu Pactul Ribbentrop-Molotov din 23 august 1939⁹. Din perspectiva drepturilor românești asupra Basarabiei, Bucovinei de nord și ținutului Herța, primul memoriu a conținut considerații de ordin istoric cu privire la teritoriile ocupate de Uniunea Sovietică în 1940 și o hartă etnografică a teritoriilor locuite de români, memoriul suplimentar a relevat evacuarea teritoriilor ca urmare a notei ultimative sovietice și nu în urma unui acord bilateral care să consfințească cedarea acestor teritorii, iar în memoriul final emigrația politică a adoptat o poziție fermă susținând drepturile imprescriptibile ale României asupra Basarabiei¹⁰. Din argumentele pentru păstrarea frontierei pe Nistru, pe lângă dreptul de autodeterminare expus în Charta Atlanticului și Charta Națiunilor Unite, a fost inserat în memoriul final și un fragment din broșura lui Gheorghe Tătărescu, intitulată *Evacuarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord* – tipărită de Editura „Scrișul Românesc” din Craiova, în 1940 –, în care fostul președinte al Consiliului de Miniștri în momentul anexării (vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Străine în perioada 1945-1947, când s-a opus, alături de guvernul Groza, oricărei solicitări pentru anularea anexării de către U.R.S.S.) recunoștea că „guvernul a fost silit să accepte condițiile materiale ale acestui ultimatum [sovietic]. [...] *Am hotărât să acceptăm, sub presiunea forței și a violenței și în contra dreptului și a justiției*” [n. n.]¹¹!

Un document al Inspectoratului General al Poliției de Siguranță a relevat depunerea unui memoriu la misiunile diplomatice ale Marii Britanii și S.U.A. la București în 9 februarie 1946 privitor la drepturile României asupra Basarabiei de către Gheorghe Brătianu; Poliția de Siguranță a considerat foarte probabilă folosirea memoriului pentru familiarizarea opiniei publice din S.U.A. și a viitoarei Conferințe de Pace de la Paris¹². În martie 1946 a fost înființată o comisie liberal-național-tărănistă pentru a pregăti materiale necesare susținerii punctelor de vedere autentic românești cu prilejul întocmirii tratatului de pace, iar în a doua parte a lunii mai s-a trimis o documentație bogată lui Grigore Gafencu pentru a fi folosită la întocmirea memoriilor adresate Conferinței de Pace¹³. La 31 mai 1946, lui Gafencu i se confirmă de către Liciu Cicio-Pop, care sosise din țară, dorința lui Iuliu Maniu și a lui Constantin I.C. Brătianu de a reprezenta interesele opoziției, în fapt și ale țării, în activitatea în care se va implica la Conferința de Pace¹⁴. Cu prilejul întrunirii de la Geneva a fruntașilor emigrației politice din 10-11 iulie

⁹ Gafencu 2000, doc. 19, Dare de seamă privind activitatea grupului de la Paris (documentul îi aparține lui Gafencu și este datat 15.10.1946), p. 175-176.

¹⁰ Gafencu 2000, p. 177; Cf. *Cartea Albă a Securității*, I 1997, doc. 241, p. 323.

¹¹ *România* 1996b, doc. 43, Observații privitoare la proiectul Tratatului de Pace cu România înaintat de opoziția românească, refugiată la Paris, p. 308-309; *România* 1996a, doc. 95, Memoriu cuprinzând observații la proiectul Tratatului de Pace cu România, înaintat participanților la Conferința de Pace de Grigore Gafencu, în numele refugiaților români din Franța (este același cu documentul menționat *supra*), p. 385.

¹² *Cartea Albă a Securității*, I 1997, doc. 186, Notă din 16.02.1946, p. 247-248.

¹³ *Cartea Albă a Securității*, I 1997, doc. 186, Notă din 16.02.1946, p. 511.

¹⁴ Bossy 2001, p. 316-317 apud Lache 2007b, p. 38.

1946, Grigore Gafencu a fost desemnat „să asigure la Paris apărarea intereselor românești” „în urma îndemnurilor și a îndrumărilor primite de la fruntașii din țară, apărători ai cauzei naționale” [n. n.]¹⁵.

Încrederea manifestată de opoziție și emigrația politică cu privire la justetea hotărârilor Conferinței de Pace avea să se diminueze pe măsura trecerii timpului (august-noiembrie 1946)¹⁶.

În scrisoarea adresată emigranților, Dinu Brătianu, președintele Partidului Național-Liberal, le-a solicitat lui Gafencu și Alexandru Cretzianu că întreaga activitate desfășurată la Conferință va avea sprijinul partidului său¹⁷. Alăturat documentului aflat în fondul Gafencu, sunt anexate următoarele îndrumări nedatate dactilografiate, fără a se preciza cui aparțin: „Conferința de Pace din Paris, care este azi în curs, nu poate să se termine fără ca românii, într-o formă oarecare, să nu-și afirme dreptul lor asupra Basarabiei și Bucovinei și asupra comunelor rupte, fără nicio motivare și fără nici un drept din Moldova de nord [ținutul Herța, n.n.]. E deci absolut necesar ca din partea românilor refugiați să se prezinte Conferinței de Pace un scurt memoriu, în care să se ridice un categoric protest, conceput în termeni cuviincioși, în contra ruperii Basarabiei și Bucovinei de nord din corpul României. Acest memoriu nu trebuie să cuprindă nicio cerere și nicio propunere, ci un simplu protest împotriva proiectului de tratat de pace în ce privește tratatul la est. Aceasta, ținând seamă de obiecțiile transmise nouă de prietenii din Paris”¹⁸.

Ne propunem în rândurile următoare să analizăm modul în care s-a modificat radical opțiunea exilului în vederea includerii explicite a problematicii provinciilor răpite de Uniunea Sovietică.

La 8 august 1946, Iuliu Maniu a acordat în țară un interviu BBC cu privire la nemulțumirile față de o serie de prevederi ale proiectului Tratatului de Pace cu România, care implicau cedări teritoriale („peste 2 000 000 de români, care sunt în continuitate geografică cu țara noastră, sunt lăsați în afara hotarelor României, ceea ce constituie o împrejurare care nu este de natură a promova pacea și evoluția normală a raporturilor internaționale”, deși Charta Atlanticului și Charta Națiunilor Unite precizează fără îndoială că din războiul, acum terminat, nu poate rezulta pentru niciun stat o mărire de teritoriu fără învoirea reală, democratică și liber consimțită a populației interesate”)¹⁹.

La întâlnirea emigranților, de la Paris, din 10 august 1946, Dimitrie Ciotori, Cornel Bianu și Nicolae Dianu și-au exprimat de asemeni nemulțumiri față de lipsa unor precizări și documentări adecvate a problemei Basarabiei, Bucovinei de nord

¹⁵ Calafeteanu 2000, doc. 1, Hotărârea întâlnirii unor fruntași ai exilului românesc, întruniți la Geneva, în zilele de 10-11 iulie 1946, p. 77-78.

¹⁶ Cf. Stan 1997, p. 474.

¹⁷ ANIC, fond Grigore Gafencu (inventar 2106), dosar nr. 60, Fotografie a Scrisorii olografe adresată de C.I. Brătianu lui Grigore Gafencu și Alexandru Cretzianu din 24.07.1946, f. 24.

¹⁸ *Ibidem*, f. 23.

¹⁹ *România* 1996b, doc. 29, Declarația lui Iuliu Maniu din 8.08.1946 privind proiectul Tratatului de Pace cu România, p. 181; *România* 1996a, doc. 72, Declarația lui Iuliu Maniu din 8.08.1946 privind proiectul Tratatului de Pace cu România, p. 311.

și a ținutului Herței, însă Gafencu s-a opus inițial unor memorii pe această temă întrucât se temea de înrăutățirea situației din țară a Partidului Național-Țărănesc, în special a lui Iuliu Maniu: «nu vreau memorii separate, nici luptă pe cheștiunea Basarabiei („oficialii” noștri atâta așteptau pentru a denunța rușilor pe Maniu – francezii nu au redactat „memorii” pentru Alsacia, cuvintele lui Gambetta! Trebuie să ținem seama că, după armistițiu, putem exprima regrete, nu revendicări, cu privire la Basarabia ...)»²⁰.

La 13 august, Viorel Virgil Tilea le-a prezentat emigranților un *aide-mémoire* încă în lucru, în care s-a precizat inexistența unui acord româno-sovietic în privința graniței în iunie 1940, așa cum fusese stipulat în proiectul de tratat de pace și cum avea să rămână în Tratatul de Pace cu România; emigranții au fost de acord, însă *aide-mémoire*-ul urma să fie adresat doar țărilor de limbă engleză²¹. A doua zi, Gafencu era înștiințat de intenția guvernului Groza de a le retrage emigranților cetățenia și de a le confisca proprietățile ca urmare a nemulțumirii sovieticilor față de atitudinea manifestată la Conferința de Pace²².

La 25 august, Alexandru Crețianu le-a adus la cunoștință nemulțumirea lui Maniu, exprimată prin trimisul Solomon, referitoare la lipsa revendicărilor din memoriu în privința Basarabiei, Bucovinei de nord și ținutului Herța; Maniu a solicitat ca revendicările să se bazeze pe Charta Atlanticului și să fie ridicate de Nicolae Caranfil și Gafencu, iar dacă nu va fi posibil, să fie ridicate în numele său și al lui Constantin I.C. Brătianu²³.

Caranfil a considerat că o asemenea solicitare să fie exprimată în scris de Maniu și a reamintit că memoriul amintea în mai multe rânduri de pierderea celor două provincii, având anexată și o hartă a teritoriilor locuite de români – hartă pe care cotidianul „Libertatea”, aparținând Partidului Social-Democrat, partid guvernamental condus de Lothar Rădăceanu, o considerase drept „tendențioasă”²⁴. Legarea graniței de est de Charta Atlanticului era considerată de auto-exilați „păgubitoare și nesocotită” din mai multe motive: posibilitatea aplicării principiului de autodeterminare pentru anumite zone locuite de maghiari din Transilvania, solicitarea aplicării principiului de autodeterminare determina solicitarea abrogării hotărârii Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe ai marilor puteri din 7 mai 1946 prin care se anulasă Dictatul de la Viena din 30 august 1940, acceptarea deja de către partidele politice și emigrația politică a Convenției de Armistițiu din 12/13 septembrie 1944 – care se revendica de la principiile Chartei Atlanticului și prin care România renunțase la aceste provincii –, ridicarea unor revendicări în privința celor două provincii ar fi nemulțumit marile puteri occidentale (S.U.A. și Marea Britanie participaseră la tratativele româno-sovietice de la Moscova prin ambasadorii Averell Harriman și Archibald Clark-Kerr), ar fi periclitat șansele pentru obținerea altor revendicări, iar faptul că Maniu nu și-a exprimat solicitarea

²⁰ ANIC, fond Grigore Gafencu (inventar 1698), dosar nr. 311 (Caietul XV din Jurnal, sfârșitul lui martie 1946-18 octombrie 1946), f. 60.

²¹ *Ibidem*, f. 62.

²² *Ibidem*, f. 63.

²³ *Ibidem*, f. 71; Cf. Stan 1997, p. 476.

²⁴ ANIC, fond Grigore Gafencu, dosar nr. 311, f. 71.

în scris (în scrisoarea către Carol „Citta” Davila, susținuse ideea „hotarelor noastre firești”, termen considerat imprecis)²⁵.

Pentru Gafencu, menționarea inexistenței acordului sovieto-român era condiția necesară în vederea susținerii drepturilor românești referitoare la Basarabia, Bucovina de nord și ținutul Herța și amintea că în 1940 guvernul român «pentru a nu recurge la forță, va evacua Basarabia. Iată în ce consta „acordul”²⁶»!

Motivația lui Gafencu în privința frontierelor considera că „ar fi o greșeală grosolană de a trage alte deducții din faptul că problema [Basarabiei, a Bucovinei de nord și ținutului Herței, n.n.] nu a fost ridicată în fața Conferinței de Pace căci frontierele nu pot fi produsele accidentale ale unei înfrângeri. Adevăratul scop este de a delimita specificul național a două entități diferite”²⁷.

Studiul lui Nicolae Dianu²⁸, fost ministru al României la Moscova între 1937-1938 și viitor președinte al Asociației Culturale Pro Basarabia și Bucovina (înființată de membrii exilului în 1950), a reluat argumentele emigrației politice²⁹.

În februarie 1945 fusese înființată, de guvernul Rădescu, Comisia pentru Studiul Problemelor Păcii, care a funcționat până în noiembrie 1945; comisia a fost prezidată de Eugen Filotti și avea ca membri pe I. Christu, Ed. Ciuntu, R. Crutzescu, G. Davidescu, R. Hillard, V. Petala, Z. Pâclișanu, R. Rădulescu-Pogoneanu, V. Stoica, R. Rădulescu, H. Grigorescu etc³⁰. Pe lângă opinia oficială a noului guvern Groza de abandonare a frontierelor răsăritene, a existat și opinia solicitării acestor frontiere. Astfel, în ședința din 24 august 1945, V. Petala a precizat că „acordul la pacea din 1919 a prezidat concepția protecției minorităților. Măine, la pacea care va veni, va prezida concepția majorității. Să apărăm, deci, integritatea teritorială prin formulele geopolitică și istorică din 1919 sau să facem eforturi pentru omogenizarea națiunii”³¹. Argumentele lui Petala nu au avut nicio rezonanță ca urmare a procedurilor de la ceea ce se spera a fi „forumul” păcii în 1946, prin care s-a stipulat acordarea dreptului de veto fiecăreia din cele patru mari puteri.

Guvernul Groza, impus de sovietici, nu a protestat sub nicio formă față de cedarea drepturilor românești asupra Basarabiei și Bucovinei de nord; astfel, ministrul Afacerilor Străine, Gheorghe Tătărescu, a declarat în ședința Consiliului de Miniștri că „în ceea ce privește fruntariile de nord și răsărit, cred că nu poate să aibă loc niciun fel de discuție. Fruntariile acestea au fost așezate prin Convenția de Armistițiu și Tratatul de Pace nu poate fi decât repetarea clauzelor referitoare la fruntariile acestea prevăzute în Convenția de Armistițiu”³². În urma acțiunii

²⁵ *Ibidem*, f. 71-71 verso.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Constantin 1995, p. 232.

²⁸ Dianu 1946.

²⁹ Constantin 1995, p. 233-234.

³⁰ Constantin 1995, p. 215.

³¹ Apud Constantin 1995, p. 216-217.

³² *România* 1996b, doc. 30, Stenograma Consiliului de Miniștri din 9.08.1946 în care s-a discutat răspunsul Delegației române ce va participa la Conferința de Pace la discutarea proiectului de Pace cu România, p. 185. Încă din 12 aprilie 1945, Tătărescu considerase

emigrației politice, Consiliul de Miniștri s-a autosesizat și a solicitat acuzarea acestora în temeiul Codului Penal (Gheorghe Tătărescu considerând că „ei au încetat de mult a mai fi români. Acțiunea lor este o acțiune criminală”, iar Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretar general al Partidului Comunist Român și ministru al Comunicațiilor și Lucrărilor Publice, l-a aprobat pe Tătărescu și i-a acuzat de a fi „o bandă de descreierați și decలాsați politici care fac jocul dușmanilor intereselor superioare țării noastre³³”) (sic!). Întors de la Paris cu delegația oficială, Ion Gheorghe Maurer, subsecretar de stat al Ministerului Comunicațiilor și Lucrărilor Publice, a înfierat acțiunea potrivnică și trădătoare intereselor naționale susținută de grupul condus de emigranții Viorel Virgil Tilea, Grigore Gafencu și Alexandru Crețianu³⁴.

În ședința Consiliului de Miniștri din 19 octombrie 1946, Miron Niculescu, subsecretar de stat social-democrat la Ministerul Educației Naționale, a protestat față de „activitatea unor trădători români care au încercat să slăbească poziția delegației noastre la Conferința de Pace de la Paris. Înfierăm cu toată energia activitatea acestor trădători și rugăm pe domnul președinte [al Consiliului de Miniștri] ca să traducă în fapt promisiunea, pe care ne-a făcut-o, de a lua măsuri de legitimă apărare a statului român împotriva acestor elemente” (sic!)³⁵.

La 29 iulie 1947, Teohari Georgescu, ministrul de Interne, a solicitat în Parlament dizolvarea Partidului Național-Țărănesc și a menționat că în perioada Conferinței de Pace emigrația românească, în frunte cu Grigore Gafencu, a adoptat „o linie de trădare a intereselor naționale” datorită unora din propunerile susținute, care nu se găseau pe agenda guvernului Groza (sic!)³⁶.

Opoziția regimului Groza față de acțiunile emigrației s-a manifestat și în presă³⁷. Silviu Brucan, în articolul „Misiți fără patrie în culisele Conferinței de Pace Gafencu, Cretzeanu, Tilea ... la care se adaugă C. Vișoianu” publicat în numărul din 11 septembrie 1946 al *Scânteii*, „argumenta” că „memoriul depus de ei în numele poporului român ia în brațe acele cauze care tind să împovăreze și să îngenuncheze România. Nu e greu de dedus în slujba cui se află, după cum nu e

drept lipsită de orice reușită problema teritoriilor estice și hotărâse să nu existe preocupări privind revendicarea lor în Comisiunea pentru studiul problemelor păcii. – Dobrinescu, Tompea 1996, p. 101.

³³ *România* 1996a, doc. 81, Stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 23.09.1946 în care s-a discutat activitatea „grupului rezistenței” în timpul Conferinței de Pace de la Paris, p. 343-346.

³⁴ AD MAER, fond Londra, vol. 81 (Rapoarte, telegrame și articole de presă cu privire la problemele politice, august 1946-iunie 1947), Telegrama în clar nr. 38427 din 31.08.1946 expediată de la București de Brabețianu pentru Legația României din Londra, nepag.

³⁵ *România* 1996b, doc. 42, Stenograma Consiliului de Miniștri din 19.10.1946, privind raportul Delegației române la Conferința de Pace de la Paris; poziția României față de clauzele de ordin economic și financiar din proiectul Tratatului de Pace al Națiunilor Unite cu România, p. 298.

³⁶ Gafencu 2000, p. 36.

³⁷ AD MAER, fond Londra, vol. 81, Telegrama în clar nr. 35241 din 17.08.1946 expediată de la București de Brabețianu pentru Legația României din Londra, nepag.

greu de înțeles, că oameni ca ei fac asemenea misiție. Nu știu dacă există un cuvânt mai potrivit, care să-i pocnească în creștetul capului, decât: trădătorii” (sic!)³⁸.

Din exil, Grigore Gafencu a notat în jurnal, la 29 octombrie 1947, cu privire la formularea viitoarelor acuzații la adresa sa în tribunalele din țară: «Mă întreb însă care vor fi capetele de acuzare împotriva mea? Nu am avut – după prăbușirea nemților – nici un contact cu agenții anglo-saxoni; toate legăturile mele erau pe față, cu autoritățile oficiale și cu reprezentanții lor diplomatici. Toată acțiunea mea era, de asemenea, fățișe: am apărut ideile mele prin cărți, reviste, conferințe, articole și memorii publice. Nu am avut nimic de ascuns. Corespondența mea cu cei din țară a fost redusă; nu am ațâțat niciodată la „răzvrătire”; ba, dimpotrivă, întotdeauna am dat sfaturi de cumințenie și de răbdare»³⁹.

Nu a urmat mult și Gafencu, alături de alți emigranți de frunte, a fost inclus de Tribunalul Militar al Regiunii a II-a București în lista „trădătorilor de țară fugiți în străinătate” și a urmat acuzarea lui în procesul liderilor național-țărăniști pentru „crimă de complot, înaltă trădare, insurecție armată și tentativă de surpare a ordinii constituționale” (sic!)⁴⁰. La 11 noiembrie 1947, Gafencu a fost condamnat în contumacie la douăzeci de ani muncă silnică, fapt ce a atras atenția jurnaliștilor vest-europeni, cum a fost cazul articolului lui René Payot, publicat în 13 noiembrie 1947 în „Journal de Genève”: „Nimic nu arată mai mult nedreptatea acestei comedii judiciare decât că Grigore Gafencu a fost implicat într-o afacere de complot. Niciodată acest om politic eminent, care este un mare european, nu a participat la afaceri de conspirațiune secretă: el a luptat deschis prin cărțile, conferințele, articolele, memoriile sale în favoarea unității Europei și pentru apropiere între Est și Vest. Apărându-și țara, el a susținut cauza tuturor statelor mici care vor să fie independente”⁴¹.

În ședința Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române din 20 februarie 1948 s-a hotărât confiscarea averii și retragerea cetățeniei române pentru fostul rege Carol al II-lea, Grigore Gafencu, Grigore Niculescu-Buzești, Constantin Vișoianu, Alexandru Cretzianu, Nicolae Rădescu, Viorel Virgil Tilea, Radu Irimescu, Carol Davila, Brutus Coste, Nicolae Caranfil, Emil Ghilezan, Matei Ghika Cantacuzino etc.⁴².

Eforturile partidelor de opoziție și ale emigrației politice nu au fost luate în considerare de către Conferința de Pace întrucât statele învingătoare decisese, în dispreț față de principiul majorității sau al unanimității, ca toate hotărârile să fie adoptate respectând deopotrivă atât majoritatea de două treimi a țărilor participante, dar și acordul unanim al celor patru mari puteri (S.U.A., Marea Britanie, Franța și U.R.S.S.)⁴³.

³⁸ *Scânteia*, 11 septembrie 1946, apud Constantin 1995, p. 234.

³⁹ Gafencu 2000, p. 36.

⁴⁰ Rădulescu-Zoner *et alii* 1995, *passim*.

⁴¹ ANIC, fond Grigore Gafencu, inventar 1698, dosar nr. 314, f. 53 apud Lache 2007b, p. 46-47.

⁴² AD MAER, fond Londra, vol. 238, „Rumanian News”, nr. 35 din 21.02.1948.

⁴³ Gafencu îl informa pe Dinu Brătianu cu privire la faptul că „nicio considerație de principiu nu a fost luată în seamă, nici un argument de drept nu a fost respectat, nicio

În vara anului 1946, exilul a protestat față de cedarea provinciilor românești din răsărit folosind drept argument apartenența majorității locuitorilor la etnia română, însă în septembrie-octombrie s-a generalizat în rândul acestora revendicarea acestor provincii și au expus în acest sens Conferinței de Pace argumente solide dintre care cel mai important a fost inexistența unui acord româno-sovietic în 28 iunie 1940, prin care România să cedeze Uniunii Sovietice aceste provincii. Modificarea punctului de vedere a avut loc ca urmare a solicitărilor lui Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, Viorel Virgil Tilea, Dimitrie Ciotori, Cornel Bianu și Nicolae Dianu. Reținerea inițială a exilului fusese determinată de eventuale repercursiuni ale sovieticilor, care dețineau mijloacele de a acorda o parte din Transilvania de nord-est Ungariei, și complicațiile generate pe plan juridic-internațional de acceptarea de către România a Convenției de Armistițiu din 1944.

Eșecul revendicărilor opoziției și ale emigrației politice s-a datorat imposibilității de a obține un răspuns favorabil sovietic, fapt determinat și de decizia Conferinței de Pace de a se acorda fiecăreia din cele patru mari puteri a dreptului de veto.

ABREVIERI ȘI BIBLIOGRAFIE

ANIC	Arhivele Naționale Istorice Centrale.
AD MAER	Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe din România.
Bossy 2001	Bossy Raoul, <i>Jurnal (2 noiembrie 1940-9 iulie 1969)</i> , București, Editura Enciclopedică, 2001.
Calafeteanu 2000	Calafeteanu Ion, <i>Politică și exil. Din istoria exilului românesc, 1946-1950</i> , București, Editura Enciclopedică, 2000.
Calafeteanu 2003	Calafeteanu Ion (coord.) , <i>Istoria politicii externe românești în date</i> , București, Editura Enciclopedică, 2003.
<i>Cartea albă a Securității</i> , I 1997	<i>Cartea albă a Securității</i> , Vol. I, 23 August 1944-30 August 1948, Editată de Serviciul Român de Informații, Colegiul de redacție: Mihai Pelin (coordonator), Constantin Aioanei, Nevian Tunăreanu și Florin Pintilie, București, 1997.
Ciachir 1996	Ciachir Nicolae, <i>România și Marile Puteri (1856-1947)</i> , București, Editura Albatros, 1996.
Ciachir 1998	Ciachir Nicolae, <i>Istoria relațiilor internaționale de la pacea westphalică (1648) până în contemporaneitate (1947)</i> , București, Editura Oscar Print, 1998.
Constantin 1995	Constantin Ion, <i>România, Marile Puteri și problema Basarabiei</i> , București, Editura Enciclopedică, 1995.

problemă nu a reținut atenția Conferinței” – Gafencu 2000, doc. 14, p. 152; Lache, Țuțui 1978, p. 262.

- Diano 1946 Diano Nicolas, *La principale revendication de la Roumanie devant la Conférence de la Paix. Frontière Nord-Orientale de la Roumanie: La Bessarabie et la Bukovine du Nord*, Paris, 1946, 46 pages.
- Dobrinescu, Tompea 1996 Dobrinescu Valeriu Florin, Doru Tompea, *România la cele două Conferințe de Pace de la Paris (1919-1920, 1946-1947). Un studiu comparativ*, Focșani, 1996.
- Gafencu 2000 Gafencu Grigore, *Politica în exil 1942-1957*, Studiu introductiv și selecția textelor de Nicolae Petrescu și Gheorghe Zamfir, București, Editura Oscar Print, 2000.
- Lache 2007a Lache Ștefan, *România în relațiile internaționale (1939-2006)*, București, Editura Fundației „România de Măine”, 2007.
- Lache 2007b Lache Ștefan, *Exilul românesc în fața Conferinței de Pace de la Paris din 1946*, în *Analele Universității Spiru Haret, Seria Relații Internaționale și Studii Europene*, Anul I, nr. 1, 2007.
- Lache, Țuțui 1978 Lache Ștefan, Gheorghe Țuțui, *România și Conferința de Pace de la Paris din 1946*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978.
- Rădulescu-Zoner et alii 1995 Rădulescu-Zoner Șerban, Daniela Bușă, Beatrice Marinescu, *Instaurarea totalitarismului comunist în România*, București, Editura Cavaliotti, 1995.
- România 1996a *România. Viața politică în documente (1946)*, Editată de Arhivele Statului din România (coordonator: Ion Scurtu), București, 1996.
- România 1996b *România în anticamera Conferinței de Pace de la Paris. Documente*, Editată de Arhivele Naționale ale României (coordonator: Marin Radu Mocanu), București, 1996.
- Scurtu 1995 Scurtu Ion, *Iuliu Maniu. Activitatea politică*, București, Editura Enciclopedică, 1995.
- Stan 1997 Stan Apostol, *Iuliu Maniu: naționalism și democrație. Biografia unui mare român*, București, Editura Saeculum I.O., 1997.